

УДК 347.962

DOI <https://doi.org/10.51989/NUL.2025.1.14>

ДОТРИМАННЯ І ВИКОНАННЯ СУДДЕЮ НОРМ СУДДІВСЬКОЇ ЕТИКИ ПІД ЧАС ЗДІЙСНЕННЯ ПРАВОСУДДЯ

Лічман Леонід Григорович,

кандидат юридичних наук, доцент,
заслужений юрист України, суддя у відставці,
провідний науковий співробітник відділу науково-правових експертиз
Інституту правотворчості та науково-правових експертиз
Національної академії наук України

У статті доведено, що суддя як носій судової влади повинен бути прикладом неухильного дотримання принципу верховенства права та вимог закону, присяги судді. Суддя має усвідомлювати постійну увагу суспільства та демонструвати високі стандарти моральної поведінки з метою зміцнення довіри до судової влади й утвердження авторитету правосуддя.

Автором підтримано позицію, що судова етика та суддівська етика є взаємопов'язаними та взаємозумовленими поняттями, судова етика є більш широким поняттям порівняно із суддівською етикою, оскільки визначених етичних правил мають дотримуватися всі учасники судового процесу, а суддівська етика вимагає визначеної поведінки від судді як носія судової влади.

Обґрунтовано, що застосування дисциплінарної відповідальності не повинно бути універсальним наслідком порушення правил суддівської етики, визначених Кодексом суддівської етики. Дисциплінарні правопорушення, за вчинення яких суддю можна притягнути до дисциплінарної відповідальності, можуть визначатися виключно законами України.

Аргументовано, що Кодекс суддівської етики є внутрішнім актом судової влади, його положення є загальнообов'язковими для всіх органів суддівського самоврядування та всіх суддів України. Положення Кодексу суддівської етики не є нормами права, а сам Кодекс суддівської етики не належить до нормативно-правових актів у розумінні Закону України «Про правотворчу діяльність».

Кодекс суддівської етики як акт судової влади має субсидіарно застосовуватися під час вирішення питань про притягнення суддів до дисциплінарної відповідальності за допущення суддею поведінки, що порочить звання судді або підриває авторитет правосуддя, зокрема в питаннях моралі, чесності, непідкупності, відповідності способу життя судді його статусу, дотримання інших норм суддівської етики та стандартів поведінки, які забезпечують суспільну довіру до суду.

Ключові слова: мораль, суддя, суддівська етика, дисциплінарна відповідальність, дисциплінарне правопорушення, правосуддя.

Lichman Leonid. Adherence and implementation of judicial ethics norms by judges while administering public justice

The author of the article has proved that a judge as a holder of judicial power must represent an example of strict adherence to the rule of law principle and to the requirements of the law, to a judge's oath. A judge must be aware of the constant attention of society and must demonstrate high standards of moral behavior in order to strengthen the trust in the judicial power and to establish the authority of public justice.

The author has supported the position that court ethics and judicial ethics are interrelated and interdependent concepts, where court ethics is a broader concept compared to judicial ethics, since all participants in the judicial process should adhere certain ethical rules, and judicial ethics requires certain behavior from a judge as a holder of judicial power.

It has been substantiated that the application of disciplinary responsibility should not be universal consequence of violating the rules of judicial ethics defined by the Code of Judicial Ethics. Disciplinary offences, which are the basis for bringing a judge to disciplinary responsibility may be exclusively determined by the laws of Ukraine.

It has been argued that the Code of Judicial Ethics is an internal act of the judicial power and its provisions are generally binding for all judicial self-government bodies and all judges of Ukraine. The provisions of the Code of Judicial Ethics are not enactments, and the Code of Judicial Ethics itself does not belong to a regulatory legal act within the meaning of the Law of Ukraine "On Law-Making Activity".

The Code of Judicial Ethics as the judicial power's act should be applied subsidiary when resolving issues of holding judges to disciplinary responsibility for a judge's behavior that discrediting the judgeship or undermining the authority of public justice, in particular in matters of ethics, honesty, incorruptibility, compliance of a judge's lifestyle with his / her status, compliance with other norms of judicial ethics and standards of conduct ensuring public trust in the court.

Key words: ethics, judge, judicial power, judicial ethics, disciplinary responsibility, disciplinary offence, public justice.

Постановка проблеми. Актуальність дослідження питання дотримання норм суддівської етики під час здійснення правосуддя зумовлена низкою чинників. Український народ, незважаючи на повномасштабну воєнну агресію Росії, яка триває понад три роки, не відмовляється від своїх прагнень розвивати та зміцнювати демократичну, соціальну, правову державу. Конституційні приписи щодо здійснення державної влади в Україні на засадах її поділу на законодавчу, виконавчу та судову, що права і свободи людини і громадянина захищаються судом, що правосуддя в Україні здійснюється виключно судами в особі суддів і у визначених законом випадках за участю присяжних (ст. 6, ч. 1 ст. 55, ч. 1 ст. 124, ч. 1 ст. 12 Конституції України від 28 червня 1996 р. [1]), установлюють конституційно-правовий статус суддів, їх роль і значення в державі та суспільстві.

У ст. 14 Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, яку ратифіковано із заявою Законом України № 1678-VII від 16 вересня 2014 р., передбачено, що сторони надають особливого значення утвердженню верховенства права й укріпленню інституцій усіх рівнів у сфері управління загалом і правоохоронних і судових органів зокрема. Співробітництво буде спрямоване, зокрема, на зміцнення судової влади, підвищення її ефективності, гарантування її незалежності та неупередженості та боротьбу з корупцією [2].

Право на справедливий судовий розгляд гарантується чинними міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України і які

є частиною національного законодавства України. Так, у ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р. передбачено, що кожен має право на справедливий і публічний розгляд його справи впродовж розумного строку незалежним і безстороннім судом [3].

Професійні судді є носіями судової влади. Саме на володарів цієї професії покладається обов'язок у здійсненні правосуддя бути незалежними та керуватися верховенством права на підставі основних засад судочинства, передбачених Конституцією та законами України (ч. ч. 1–3 ст. 129 Конституції України). Незалежність суддів має забезпечуватися державою, органами суддівського самоврядування та самими суддями. Також до суддів пред'являються вимоги щодо безсторонності, дотримання відповідної процесуальної форми, знання права (законів) і вміння їх тлумачити та застосовувати, щодо етичного ставлення до учасників справи, присяжних, інших відвідувачів суду під час здійснення правосуддя та щодо етичної поведінки в позасудовий час.

Належне виконання суддями зазначених вимог безпосередньо впливає на рівень довіри до судової влади з боку людей і громадянського суспільства. Низький рівень такої довіри є однією з підстав реформування судової системи, яке набуло в Україні перманентного характеру і тривалий час не завершується. Недотримання правил або невиконання суддями вказаних вимог під час здійснення правосуддя може мати негативні наслідки для сторін у справі, авторитету судових органів і самих суддів, зокрема притягнення їх до юридичної відповідальності, звільнення з посади також.

Отже, актуальність вибраної теми не викликає сумніву. Це дослідження свідомо

обмежується питаннями дотримання норм суддівської етики під час здійснення правосуддя, які суттєво відрізняються від позасудового дотримання етичних правил і норм.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання етичних стандартів поведінки судді взагалі і під час здійснення правосуддя зокрема були предметом досліджень таких науковців, як Л. Москвич, Л. Нестерчук, О. Овчаренко, С. Подкопаєв, О. Хотинська-Нор, висновки та пропозиції яких стали теоретичним підґрунтям для цього дослідження.

Проте спірними залишаються питання щодо правової природи норм суддівської етики, порушення норм суддівської етики як самостійної підстави для притягнення суддів до дисциплінарної відповідальності

Метою статті є визначення правової природи норм суддівської етики, установлення, чи є недотримання норм суддівської етики самостійною підставою для притягнення суддів до дисциплінарної відповідальності, проведення аналізу дисциплінарної практики та практики Великої Палати Верховного Суду щодо застосування норм суддівської етики.

Виклад основного матеріалу. «Етика», відповідно до сучасних тлумачних словників або словників іншомовних слів, має два значення. По-перше, це наука про мораль; по-друге, це норми поведінки, сукупність моральних правил якого-небудь класу, суспільної організації, професії тощо [4, с. 652; 5, с. 277]. У будь-якому разі етика та відповідні етичні норми регулюють передусім моральні відносини, які існують у суспільстві.

На думку І. Кондратової, «судова етика – це система морально-ціннісних орієнтирів, принципів і правил, які регулюють поведінку в судовому процесі. Вона спрямована на вирішення етичних проблем здійснення судочинства з урахуванням широкого кола його учасників. Тому судова етика стосується не лише представників професійних кіл, задіяних у судовому процесі за родом своєї професійної діяльності – суддів, адвокатів, прокурорів. Вона поширюється також на сторони судового процесу й осіб, які сприяють у його поступі, наприклад судових експертів» [6, с. 216].

Убачається, що з таким підходом щодо широкого розуміння поняття «судова

етика» варто погодитися, оскільки визначених етичних правил мають дотримуватися всі учасники судового процесу, а порушення цих правил для різних учасників судового процесу має свої правові наслідки.

І. Кондратова порівнює судову етику та суддівську етику та робить правильний висновок, що «судова етика та суддівська етика є взаємопов'язаними та взаємозумовленими поняттями. З позиції логіки вони є сумісними поняттями, що збігаються в загальній частині своїх обсягів – реалізації суддею професійних повноважень, здійсненні правосуддя, яке об'єктивується у формі судового процесу. Суддівська етика є різновидом професійної етики та може тлумачитися в різних аспектах. У теоретичному ракурсі вона постає як філософська концепція та наукова дисципліна про мораль суддівської професії. Її можна схарактеризувати як різновид загального вчення про мораль, специфікованого особливостями професії судді, його правовим статусом і сферою професійної діяльності. Із практичного погляду суддівська етика передбачає систему правил (норм) поведінки суддів, які визначають моральний характер їхньої діяльності під час здійснення правосуддя та поза ним і впливають на свідомість судді, удосконалюють його професійні й особисті якості як представника професії, що вимагає належного рівня визнання й авторитету в суспільстві» [6, с. 217].

Відповідно до ст. 6 і п. 14 ч. 1 ст. 92 Конституції України виключно законами України визначаються sudoустрій, судочинство, статус суддів [1].

Закон України «Про sudoустрій і статус суддів» від 2 червня 2016 р. № 1402-VIII (далі Закон № 1402-VIII), як первинний Закон, визначає організацію судової влади та здійснення правосуддя в Україні, що функціонує на засадах верховенства права відповідно до європейських стандартів і забезпечує право кожного на справедливий суд [7].

До основних обов'язків судді відповідно до ч. 6 і п. 2 ч. 7 ст. 56 Закону № 1402-VIII належать такі: суддя повинен додержуватися присяги та зобов'язаний дотримуватися правил суддівської етики, зокрема й виявляти та підтримувати високі стан-

дарті поведінки в будь-якій діяльності з метою укріплення суспільної довіри до суду, забезпечення впевненості суспільства в чесності та непідкупності суддів [7]. Коли складає присягу та вступає на посаду судді, особа присягає Українському народові, серед іншого, дотримуватися етичних принципів і правил поведінки судді, не вчиняти дій, що порочать звання судді або підривають авторитет правосуддя (ч. 1 ст. 57 Закону № 1402–VIII) [7].

Для суддів етичні принципи і правила професійної поведінки мають принципове значення. Так, з метою визначення здатності судді здійснювати правосуддя у відповідному суді Вищою кваліфікаційною комісією суддів України проводиться кваліфікаційне оцінювання. Одним із критеріїв кваліфікаційного оцінювання є професійна етика (ч. 1, п. 2 ч. 2 ст. 83 Закону № 1402–VIII [7]).

Ст. 16¹ розд. XV Перехідних положень Конституції України, ст. ст. 56, 58, 83, п. п. 7¹ і 20 розд. XII Закону України № 1402–VIII професійна етика визнана одним із критеріїв кваліфікаційного оцінювання. Виявлення за результатами такого оцінювання невідповідності судді займаний посаді за критеріями компетентності, професійної етики або доброчесності чи відмова судді від такого оцінювання є підставою для звільнення судді з посади за рішенням Вищої ради правосуддя.

Окрім того, однією з підстав дисциплінарної відповідальності судді є: допущення суддею поведінки, що порочить звання судді або підриває авторитет правосуддя, зокрема в питаннях моралі, чесності, непідкупності, відповідності способу життя судді його статусу, дотримання інших норм суддівської етики та стандартів поведінки, які забезпечують суспільну довіру до суду, прояв неповаги до інших суддів, адвокатів, експертів, свідків чи інших учасників судового процесу (п. 3 ч. 1 ст. 106 Закону № 1402–VIII [7]).

Із цього випливає, що до категорій суддівської етики та стандартів поведінки судді належать питання моралі, чесності, непідкупності, відповідності способу життя судді його статусу.

Тенденція включення категорій етики (моралі) до норм права притаманна як приватному, так і публічному праву.

Досить пригадати, що до загальних засад цивільного законодавства належать справедливність і добросовісність (ч. 1 п. 6 ст. 3 Цивільного кодексу України (далі – ЦК України)), що в здійсненні цивільних прав, самозахисті особа повинна додержуватися моральних засад суспільства (ч. 4 ст. 13 і ч. 1 ст. 19 ЦК України) тощо [8]. Закон України «Про запобігання корупції» від 14 жовтня 2014 р. № 1700–VII містить розд. VI «Правила етичної поведінки», де зазначається, що цей Закон є правовою основою для кодексів чи стандартів професійної етики, що особи, зазначені в п. 1, пп. «а» п. 2 ч. 1 ст. 3 цього Закону, під час виконання своїх службових повноважень зобов'язані неухильно додержуватися вимог закону та загальноновизнаних етичних норм поведінки, бути ввічливими у стосунках із громадянами, керівниками, колегами та підлеглими (ч. 1 ст. 37, ч. 1 ст. 38) [9].

Рішенням XX чергового з'їзду суддів України від 18 вересня 2024 р. затверджено зміни до Кодексу суддівської етики, затвердженого V з'їздом суддів України 24 жовтня 2002 р. [10]. Кодекс суддівської етики містить досить багато загальних правових і моральних категорій, які, по-перше, передбачені Конституцією України, Конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод, Законом № 1402–VIII, процесуальними кодексами, Бангалорськими принципами поведінки суддів від 19 травня 2006 р., які схвалено Резолюцією Економічної та соціальної ради ООН від 27 липня 2006 р. № 2006/23 [11].

Ідеться, наприклад, про те, що суддя як носій судової влади повинен бути прикладом неухильного дотримання принципу верховенства права і вимог закону, присяги судді. Суддя має усвідомлювати постійну увагу суспільства та демонструвати високі стандарти поведінки з метою зміцнення довіри до судової влади й утвердження авторитету правосуддя. Цей перелік можна продовжувати.

У царині дотримання суддівської етики під час здійснення правосуддя в Кодексі суддівської етики містяться положення, які конкретизують законодавчі або міжнародні приписи та визначають обов'язки судді, зокрема: проявляти стійкість до

будь-якого тиску або втручання в діяльність, пов'язану зі здійсненням правосуддя, і виявляти тактовність, увічливість, витримку й повагу не тільки до учасників судового процесу, а й до інших осіб (під іншими особами варто розуміти неучасників судового процесу, присутніх у судовому засіданні; не допускати дискримінації за ознаками ґендерної ідентичності, сексуальної орієнтації; утримуватися від поведінки, будь-яких дій або висловлювань, що можуть призвести до виникнення сумнівів у рівності суддів і присяжних під час здійснення правосуддя; проявляти стриманість, виваженість, обачність і поміркованість у висловленні своїх поглядів і думок за будь-яких обставин, не робити публічних заяв та/або коментарів, які компрометують звання судді або підривають авторитет правосуддя, уникати публічних заяв і коментарів щодо справ, які перебувають у його/її провадженні й інших суддів; не піддавати сумніву судові рішення, що набрали чинності, не використовувати або не розголошувати конфіденційну інформацію, отриману суддею під час виконання обов'язків із будь-якою метою, не пов'язаною з виконанням суддею повноважень; не допускати позапроцесуальних взаємин з учасниками судового процесу у справі, що перебуває в його/її провадженні, уникати поведінки, що може викликати сумнів чи створити враження про наявність у судді прихильності чи упередженого ставлення до учасників справи чи їхніх представників; не зловживати правом на самовідвід [10].

Етичні норми поведінки судді під час судового розгляду можна кваліфікувати залежно від характеру дій, необхідних для їх реалізації. Такі дії мають або заборонний, або зобов'язальний характер і вимагають відповідно або дотримання, або виконання. Єдиним дозволом в розд. II «Поведінка під час виконання професійних обов'язків судді» є допустимість використання суддею технологій штучного інтелекту, якщо це не впливає на незалежність і неупередженість судді, не стосується оцінювання доказів і процесу ухвалення рішень і не порушує вимог законодавства (ст. 16 Кодексу суддівської етики [10]).

Серед завдань суддівського самоврядування, зазначених у ст. 126 Закону

№ 1402–VIII, для цілей нашого дослідження мають значення захист професійних інтересів суддів і вирішення питань внутрішньої діяльності судів, зміцнення та гарантування незалежності суддів.

Відповідно до ст. 58 Закону № 1402–VIII питання етики суддів визначаються Кодексом суддівської етики, що затверджується з'їздом суддів України за пропозицією Ради суддів України [7]. На виконання вказаного положення найвищим органом суддівського самоврядування за пропозицією Ради суддів України був ухвалений Кодекс суддівської етики, який відповідно до ч. 3 ст. 129 Закону № 1402–VIII є обов'язковим для всіх органів суддівського самоврядування та всіх суддів.

У ст. 4 Кодексу суддівської етики міститься застереження про те, що порушення правил етичної поведінки, установлених цим Кодексом, не можуть самі собою застосовуватися як підстави для притягнення судді до дисциплінарної відповідальності, що визначає правову природу Кодексу [10].

Варто погодитися з визначенням суддівської етики, під якою треба розуміти систему базових принципів регламентації поведінки суддів у судовому засіданні, у суді та позасудової поведінки, які побудовані з урахуванням особливостей професійної діяльності судді та створені для підтримки суддівських стандартів, діють об'єктивно і незалежно з метою збільшення значущості чинних правових норм і правил поведінки для суддів [12, с. 14].

Правила етичної поведінки для суддів – це сукупність норм, які поширюються на діючих суддів і на суддів, які перебувають у відставці. Вони аналізують механізм суддівської моралі – природу моральності в діяльності суддів, моральних відносин і моральної свідомості суддів. Норми моралі через їхню специфічність є загальними, оціночними, тому досить невизначеними, отже, такими, що не можуть без додаткових ознак, що їх конкретизують, пов'язаних з особливим характером і умовами професійної діяльності судді, трансформуватися у правові, щоб визначати ступінь вини суддів. Саме тому за логікою речей застосування дисциплінарної (тобто юридичної за своєю природою) відповідальності не повинно бути універсальним наслідком їх порушення [12, с. 52–53].

Таке положення відповідає міжнародним актам. У п. п. 60, 64 Висновку № 3 (2002) Консультативної ради європейських суддів (далі – КРЕС) до уваги Комітету міністрів Ради Європи щодо принципів і правил, які регулюють професійну поведінку суддів, зокрема, питання етики, несумісної поведінки та безсторонності, від 19 листопада 2002 р. зазначається, що професійні стандарти, що були предметом розгляду у ч. 1 цього висновку, становлять собою найкращі приклади поведінки, до яких усі судді повинні прагнути та які вони повинні розвивати. Прирівняння таких стандартів до неналежної поведінки, яка спричиняє дисциплінарне провадження, перешкоджатиме майбутньому розвитку таких стандартів і призведе до неправильного розуміння їхньої мети. Щоб виправдати дисциплінарне провадження, порушення має бути серйозним і кричущим; тобто основою для розслідування не може бути просте недотримання професійних стандартів, викладених у правилах поведінки, як-от ті, про які йшлося в ч. 1 цього висновку [13].

У § 6 Висновків Першої експертної комісії Міжнародної асоціації суддів «Правила етичної поведінки суддів, їх застосування та дотримання» (31 жовтня – 4 листопада 2004 р.) зазначається, що не варто плутати принципи етики та дисциплінарні правила поведінки суддів. Навпаки, потрібно визнати, що етичні принципи походять із професійного досвіду всіх суддів і закріплюються для того, щоб підвищити рівень правосуддя загалом, сприяти розумінню роботи суду. Принципи етики також допомагають розвитку суддівської культури, яка сприяє суспільному порозумінню [14, с. 74].

Про те, що конкретні діяння, за які суддя може бути притягнутий до дисциплінарної відповідальності, мають бути чітко визначені саме в законі, ідеться і в Європейській хартії про статус суддів від 10 липня 1998 р. [15].

У п. 30 нещодавнього Висновку КРЕС № 27 (2024) про дисциплінарну відповідальність суддів від 6 грудня 2024 р. вказується, що етичні стандарти треба чітко відрізняти від неправомірної поведінки, яка виправдовує дисциплінарні санкції. Оскільки мета етичного кодексу відрізня-

ється від мети, що досягається за допомогою дисциплінарної процедури, етичний кодекс не повинен використовуватися як інструмент дисциплінарного впливу на суддів. Там, де етичні стандарти та професійні правила поведінки збігаються щодо позасудової поведінки, яка потенційно може підірвати довіру громадськості до судової влади, пороговий критерій допомагає розмежувати поведінку, яка є неетичною, та поведінку, яка має підлягати дисциплінарній відповідальності [16].

На цій підставі не можна погодитися з думкою про те, що правова позиція, передбачена ст. 4 Кодексу суддівської етики, втратила свою актуальність [17, с. 147–148]. Для об'єктивності необхідно вказати, що таке судження названих науковців збігається з позицією Великої Палати Верховного Суду. У цьому сенсі визначальною є постанова Великої Палати Верховного Суду від 13 червня 2024 р. у справі № 990SCGC/2/24, у якій дається правовий аналіз змісту п. 3 ч. 1 ст. 106 Закону № 1402–VIII. Узагальнення цього аналізу свідчить про таке обґрунтування Судом своєї правової позиції. «За змістом ч. 7 ст. 56 Закону № 1402–VIII суддя зобов'язаний: дотримуватися правил суддівської етики, зокрема й виявляти та підтримувати високі стандарти поведінки в будь-якій діяльності з метою укріплення суспільної довіри до суду, забезпечення впевненості суспільства в чесності та неупередженості суддів; <...> виявляти повагу до учасників процесу. <...> Положення п. 3 ч. 1 ст. 106 Закону № 1402–VIII кореспондують з обов'язками дотримуватися високих стандартів етичної поведінки. Стандарти етики суддів викладені в Кодексі суддівської етики. Цей документ має обов'язкову для суддів силу, оскільки до нього відсилає ст. 58 Закону № 1402–VIII, відповідно до якої питання етики суддів визначаються Кодексом суддівської етики, що затверджується з'їздом суддів України за пропозицією Ради суддів України. Тобто суддя може бути притягнутий до дисциплінарної відповідальності за п. 3 ч. 1 ст. 106 Закону № 1402–VIII лише за вчинення «етичного проступку», зокрема, під час виконання функцій судді зі здійснення правосуддя. У такому разі діяння судді повинні оцінюватися суто крізь призму

моральних і етичних принципів і якостей особи судді, який від імені України уповноважений владою здійснювати правосуддя, та не повинні пов'язуватися із застосуванням суддею норм матеріального та процесуального права під час ухвалення судових рішень» [18].

Цілком слушними в контексті нашого дослідження є судження Д. Лук'янова у відкритій дискусії «Етичні правила для суддів Конституційного Суду України: потреби суспільної довіри», що відбулася в місті Києві 25 лютого 2025 р., щодо змісту п. 3 ч. 1 ст. 106 Закону № 1402-VIII і практики його застосування. Зокрема, Д. Лук'янов зазначив, що ця норма права не містить вичерпного переліку конкретних заборон і зобов'язань, за порушення яких суддю можна притягнути до дисциплінарної відповідальності, та має бланкетний характер. Із цього вбачається проблема юридичної невизначеності. Окрім того, поведінка судді підлягає широкій дискреційній оцінці, яка є суб'єктивною та залежить від віку, досвіду, освіти, релігійної або національної належності тощо. Окрім цього, у Висновку КРЕС № 27 (2024) про дисциплінарну відповідальність суддів вказано, що обсяг дисциплінарної відповідальності має бути чітко визначений, щоб відповідати принципу верховенства права. Закон повинен чітко і, наскільки це можливо, конкретно визначати підстави, за якими може бути порушено дисциплінарне провадження щодо суддів. Нечіткі положення (як-от «порушення присяги» або «неетична поведінка») піддаються надмірно широкому тлумаченню та зловживанням, що може бути небезпечним для незалежності суддів [19].

Продовжуючи дискусію, доцільно зазначити, що в п. 22 ч. 1 ст. 92 Конституції України зазначається, що виключно законами України визначаються засади цивільно-правової відповідальності; діяння, які є злочинами, адміністративними або дисциплінарними правопорушеннями, та відповідальність за них. Отже, дисциплінарні правопорушення, за вчинення яких суддю можна притягнути до дисциплінарної відповідальності, можуть визначатися виключно законами України.

Зважаючи на вказану правову позицію Великої Палати Верховного Суду, яка із часом може змінитися, у результаті проведеного дослідження можна зробити такі **ВИСНОВКИ.**

Кодекс суддівської етики є внутрішнім актом судової влади, його положення стали загальнообов'язковими для всіх органів суддівського самоврядування та всіх суддів України. Положення цього Кодексу не є нормами права, а сам Кодекс не належить до нормативно-правових актів у розумінні ст. ст. 8 і 9 Закону України «Про правотворчу діяльність» [20]. Водночас Кодекс суддівської етики несе й інші навантаження, оскільки його положення свідчать про визнання суддями етичних норм і готовність їх дотримуватися з метою захисту суддівської незалежності та підвищення рівня довіри до судів. Окрім того, норми Кодексу «підсилюють» значення і дію законодавчих норм суддівської етики, застосовуються у практиці дисциплінарних палат Вищої ради правосуддя та в судовій практиці. Цей акт судової влади набуде субсидіарного застосування для вирішення питань про притягнення суддів до дисциплінарної відповідальності за п. 3 ч. 1 ст. 106 Закону № 1402-VIII.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Конституція України : Закон від 28 червня 1996 року. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
2. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, від 21 березня 2014 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text (дата звернення: 20.02.2025).
3. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (із протоколами) (Європейська конвенція з прав людини) від 4 листопада 1950 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text (дата звернення: 20.02.2025).
4. Новий тлумачний словник української мови : у 3 т. Т. 1 : А – К / уклад. : В. Яременко, О. Сліпушко. Київ : АКОНІТ, 2006. 926 с.
5. Сучасний словник іншомовних слів. Київ : Довіра, 2006. 790 с.

6. Кондратова І. Поняття суддівської етики та його співвідношення з категорією «судова етика». *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2020. Вип. 3. С. 213–218. URL: <http://www.nvppr.in.ua/vip/2020/3/39.pdf> (дата звернення: 20.02.2025).
7. Про судоустрій і статус суддів : Закон України від 2 червня 2016 р. № 1402–VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19#Text> (дата звернення: 22.02.2025).
8. Цивільний кодекс України : Закон від 16 січня 2003 р. № 435–IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (дата звернення: 22.02.2025).
9. Про запобігання корупції : Закон України від 14 жовтня 2014 р. № 1700–VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text> (дата звернення: 22.02.2025).
10. Про затвердження Кодексу суддівської етики : рішення XX чергового з'їзду суддів України від 18 вересня 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001415-24#n2> (дата звернення: 25.02.2025).
11. Бангалорські принципи поведінки суддів від 19 травня 2006 р., схвалені Резолюцією Економічної та соціальної ради ООН від 27 липня 2006 р. № 2006/23. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_j67#Text (дата звернення: 25.02.2025).
12. Коментар до Кодексу суддівської етики, затв. рішенням Ради суддів України від 4 лютого 2016 р. № 1. URL: <https://rsu.gov.ua/uploads/article/komentar-kodeksusuddivskoietiki-edd47ed191.pdf> (дата звернення: 25.02.2025).
13. Висновок № 3 (2002) Консультативної ради європейських суддів (КРЕС) до уваги Комітету міністрів Ради Європи щодо принципів та правил, які регулюють професійну поведінку суддів, зокрема, питання етики, несумісної поведінки та безсторонності, від 19 листопада 2002 р. URL: https://court.gov.ua/userfiles/vism_3_2002.pdf (дата звернення: 26.02.2025).
14. Висновки Першої експертної комісії Міжнародної асоціації суддів «Правила етичної поведінки суддів, їх застосування та дотримання» (31 жовтня – 4 листопада 2004 р.). *Міжнародні стандарти незалежності суддів* : збірка документів. Київ : Поліграф-Експрес, 2008. С. 74.
15. Європейська хартія про статус суддів від 10 липня 1998 р. URL: <https://court.gov.ua/userfiles/05.pdf> (дата звернення: 20.02.2025).
16. Висновок КРЕС № 27 (2024) про дисциплінарну відповідальність суддів від 6 грудня 2024 р. URL: https://hcj.gov.ua/sites/default/files/field/kryes_27_ukr_mova.pdf (дата звернення: 20.02.2025).
17. Стратонов В., Рибалко В. Дисциплінарна відповідальність суддів за п. 3 ст. 106 Закону України «Про судоустрій і статус суддів». *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2023. № 3. С. 142–149.
18. Постанова Великої Палати Верховного Суду від 13 червня 2024 р. у справі № 990SCGC/2/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/120088920> (дата звернення: 26.02.2025).
19. Лук'янов Д. Визначення дисциплінарних правопорушень мають бути більш чіткими і конкретними. URL: <https://hcj.gov.ua/news/vyznachennya-dyscyplinarnyh-pravoporushen-mayut-byty-bilsh-chitkymy-i-konkretnymy-dmytro> (дата звернення: 26.02.2025).
20. Про правотворчу діяльність : Закон України від 24 серпня 2023 р. № 3354–IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3354-20#Text> (дата звернення: 26.02.2025).